

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, -1.-2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plassa del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Brossa.

Dietari de l'eixida d'enguany a França i a altres nacions

Dia 3 de juny

Edinburg

(Continuació)

Dèiem dissapte que Edinburg es sa banda de Inglaterra aon hi ha més protestants.

Però no cregueu que es protestants d'aquí siguen tots d'una casta. Están dividits i subdividits en totes aqueixes branques: *Esglesia d'Escocia*, *Esglesia lliure-unida d'Escocia* (que se va fer l'any 1900 de dues sectes: *Esglesia lliure i Esglesia-unida presbiteriana*); *Esglesia lliure* (es qui no's volgueren unir amb sos presbiterians); es *Decantats* o *Separats originals*; es *Separats originals units*; s'*Unió Congregacional*; s'*Unió Evangèlica*; es *Baptistes*; es *Metodistes Wesleyans*; es *Metodistes primitius*; ets *Episcopals*; sa *Societat d'amics*; es *Glasistes*; ets *Scandinavians*; es *Luterans*; ets *Unitaris*; s'*Esglesia de la Nova Jerusalem*; es *Cristadelfians* (germans de Cristo); s'*Armada de Salvació*; *esglesies evangèliques de França i d'Alemania*. Llavó hi ha una classe de cristians que se diuen *Catòlics Apostòlics no-romans*, això es, uns que's diuen *catòlics* i no hu son.

Tots aqueis heretges tenen ses seues esglesies; uns en tenen moltes, ets altres en tenen manco; segons, si son molts o si son pocs, naturamelt. Això contribueix a que n'hi haja més d'esglesies a Edinburg.

Ses esglesies protestants de part-de fora no's distingeixen gens de ses catòliques; hi heu d'entrar de dins per conèixer-les.

Se coneixen tot d'una

perque no hi ha piques d'algo benèita ni llanties ni confessionalis, i llavó just tenen un altar o dos, molt més curts que no ses esglesies catòliques. Amb una altra cosa se distingeixen també: que ses esglesies protestants están casi sempre tancades es dies feners, i per aixó son males de visitar; ara ses catòliques están tot lo dia ubertes. N'hi ha que están tancades a's temps que s'escolá es a dinar.

Ses esglesies protestants d'Inglaterra están més ubertes que no ses de Alemania es dies feners, a's temps de ses funcions que hi solen a fer. A Alemania en general no n'hi fan, més que es diumenges. Se veu que es protestants inglesos son més religiosos que no es protestants alemanys.

Deixant anar aquest cap de fil, i fixant-mos en sa part civil de Edinburg, he de dir que aqueixa ciutat es una meravella de vistosa, neta i garrida. Li dona una gran importància sa seua situació topogràfica: no es plana com Londres i París, que, si té Montmartre, el té a un cap i es un turó planer després de tot, sense penyalars. Edinburg fa una partida de serrals i esquenes de barca i baixests i llavó dos turons ben soberes; es *Castle* (castell) i es *Caston*, que dominen tota la ciutat, i li donen amb sos demés serrals i esquenes de barca una perspectiva esplèndida i majestuosa com no la tenen París ni Londres. Es carrers son amplissims; es cèntrics, més nets que una plata; semblen d'una ciutat de ses més netes d'Alemania. Per tot veis inscripcions que diuen: *Do not spit in the pavement!* (No escopigueu en-terra!). Efectivament, no

he vist negú que hi escopis; an es carrers esbarrats i de poc trànzit, ets antics que he travessats, no hi hauria desentonat gaire una ni dues escopinades p'en-terra, perque hi he vistes coses per l'estil i qualcuna més pudenta, i molts d'al-lotons i d'al-lotones sensa sabates i uns peus no gaire nets. Convé dir-ho tot així com es.

Quant davant alguns amics me vaig deixar dir a Londres que només contava esser a Edinburg dos dies, se'n varen riure que'm figurás veure-hi gaire coses, tan gran com es. Per aixó he trompitxat de casta granada per porer veure lo principal amb lo gran que es aqueixa ciutat.

Ses cases en general

son vistoses, però negrenques, i ets edificis públics son casi tots sumptuosos i monumentals, però negrenes també. Aquí tot es pedreny ho es negre, lo meteix que ses toes. Ni aquí ni a Londres sa negror de ses cases no crec que vengia des fum de ses fàbriques, sino des pedreny meteix i de s'atmosfera.

Aquí se veu un gran contrast entre sa part veia de la ciutat, sa part poc cèntrica o poc concorreguda i sa part nova i es carrers antics concorreguts: es primers deixen prou que desitjar en netedat; es segons son com es més nets i més vistosos de París i Londres.

Molt m'havien ponderat Edinburg, però no me creia que fos tan interessant ni tant de veure.

Una altra cosa bona té Edinburg: que, a pesar d'haver-hi molt de trànzit, no n'hi ha de cent vegades una com a París i Londres; i per lo meteix un nos'exposa aperill de mort, travessant es carrers principals. Per poc alerta que estiga, un hi va descansat.

«Princes street».—Enfilai d'esglesies protestants.

He començada sa descoberta per *Princes street* (carrer del Príncep), que és es principal de tot Edinburg. Comença a sa plaça de *Waterloo* amb sos palaus de s'*Administració de Correus*, s'*Hostal de s'estació de Waverley* (des ferro-carril), *Register House* (Arxiu i Registre d'Hipoteca), i un monument a Lord Wellington, aquell general que vengué amb un exèrcit anglés a Espanya a aidar-mos a treure En Napoleón I i que llavó el va vèncer definitivament a Waterloo. Seguint cap a ponent, aqueix carrer a ma-dreta té una taringa de casals magnífics i a mà esquerra dos jardins llarguissims, que son es coster des serrall que es *carrer del Príncep* forma sa cresta. Dins aqueis jardins hi ha una partida de monuments: es principal es des célebre novel·lista escocés Walter Scott, en forma de templett ogival, altíssim, de més de docents pams, i s'estatua d'aquell gran escriptor, de marbre blanc, está asseguda a's mig des templett.

Entre aqueis dos jardins hi ha dos edificis grecs, monumentals: *Royal Institution* i *National Galerie* (museu de pintures), aont hi he vistes obres ben apreciàbles, sobre tot de ses Escoles Italianes; i llavó alguns retrats de s'Escola Inglesa, que es lo que m'ha agradat més d'aqueixa escola inglesa.

Volta qui volta carrers, he vistes ses esglesies de St. Andreu, de St. Jordi, de Sta. Maria, de St. Juan, de St. Cuthbert; totes protestants, i totes

tancades fora sa de Sta. Maria, una de ses Seus protestants, sa més gran de totes i sa més interessant arquitectònicament, i llavó sa de St. Juan, aont preparaven la cosa per una funció de *Comunió*, protestant com se suposa. Totes aqueixes esglesies, fora St. Jordi, son ogivals. Sant Juan i St. Cuthbert tenen un cementeri devora.

El «Castle».

Entre es turó des *Castle* i es serrall des *Carrer del Príncep* p'es fondal o comellar passa sa via-férrea, un grandió entrunyellat de rails que se'n van a s'estació de Waverley, que he dit que es sa més gran d'Europa, però que tota está dins es fondal; de manera que no lleva sa vista de res, i demunt un cornaló d'ella s'alça es grandió *hostal*, coronat d'un cúpula magnífica.

Ja he dit que aquest *Castle* (castell) s'a'ça demunt un turó molt empinat, tot penyalars i verdor. He cercat per quina banda hi pujaven; trob un camí que, fent esses i esses, m'ha duit an es primer replá des *Castell*, s'*Esplanada* que diuen, que es una plaça ovalada grandiosa, un verdader *mirador*, perque per tot lo redó, fora des cap confegit amb so castell i s'altre cap confegit amb la ciutat, poren extendre sa vista moltes de llegos en'lá, colombrant a cada banda la ciutat i més enllá muntanyes i muntanyes, i a llevant la mar.

Través s'*Esplanada*, i arrib a s'entrada des *Castell*, que fa una partida de revolts de murada, unes murades escalonades amb sos seus valls corresponents, i sempre per amunt i per amunt. Amunt de tot hi ha s'antic palau des Reis d'Escocia, que era es seu fort principal; i sobresurt partdemunt tots ets altres edificis una capelleta o esglesieta romànica, aont se retirava a fer oració Sta. Margalida, reina d'Escocia, que se passá molts d'anyos dins aqueis castells. Aqueixa capella es protestants, tan poc devots des Sants, la tenen completament despujada; no hi ha més que ses parets. Després de tot hi ha que agrair-los que la menin neta.

D'aquest palau mostren tres coses: 1.ª es menjador de gala que avui es un museu de *vestits de fort i armes blanques*; 2.ª, sa cambra que solia habitar la Reina Sta. Margalida, forrada tota de fusta, molt modesta; lo meteix que s'alcova aont dormia, ben menuda certament per una reina; i 3.ª, una altra saleta amb una vitrina aont guarden sa *Corona*, *cetre*, *espasa*, *collar* i altres joies d'ets antics reis d'Escocia. Tots aqueis objectes son vertaderes preciosidats.

Diferents esglesies i altres edificis.

Devall des *Castle*, prenc redós una estona a la fonda, i torn sortir a fer una altra descoberta. Puig a *High street* (carrer alt), que comença no gaire lluny de s'*Esplanada des Castle*, aont s'alça una esglesia protestant, ogival, amb un campanar ben agüoniat. Seguint per avall, he trobat a man dreta sa *Casa de la Ciutat*, amb un gran pati davant que inclou un museu molt interessant, que m'han dit que era tancat; i a man dreta hi ha la Seu de St. Gil, en poder des protestants, ogival, molt gran, però de poca gracia per sa banda de defora; sols hi ha es portal en gradació i figures de sants a ses rebranques i part demunt sa llinda. Just llavó acabaven

de tocar les tres, i es *guardiá*, que estava an es portal, m'ha dit que ja no hi poria entrar fins demá. He voltat s'edifici per defora, i he trobat es

palau des Parlament,

de quant n'hi havia a Escocia. Es un edifici ogival, molt sever i airós, però no he trobada uberta cap porta, ni he trobat negú que me'n haja sabuda donar relació, i aixó que dins aqueix palau se guarden preciosidats arqueològiques.—Després he arribat a aclarir que tenen tancat, com també hi está es museu de sa *Casa de la Ciutat*, per amor de ses ditxoses *sufrajettes*, que setmanes enrera tractaren de ferne un claper d'aqueix dos edificis, segons m'han contat. ¡Ja hu val amb aqueixes dones tan fortes de morro!

Prenc llavó per *Melbourne place*, través *George IV Bridge* cap a *Forrest Road*, i trob quatre o cinc esglesies protestants a un tros de carrer ben curt, totes ogivals, i tancades, com se suposa; i a *Lauriston Place* top a man dreta *Geography-Heriot's School*, i a mà esquerra *Royal Infirmary*. Aquella *School* (Escola) forma un grandió clos, tot jardins i a's mig s'edifici de tal escola, que es magnífic de bon de veres; però encara es més de veure i més grandió s'*Hospital* o *Royal Infirmary*: forma un sens fi decossos d'edifici. Basta dir que hi ha lloc per més de nou cents malalts. Costa de sostenir-lo 30.000 lliures esterlines cada any (875.000 ptes.), que se repleguen de donatius i llegats que hi fa la gent. L'administració una junta autònoma de ciutadans, sistema regionalista (¿ho sentiu, filisteus centralistes?)

Seguesc de dellá p'es meteix vent, i veig *Municipal-Art-School*

(Escola Municipal d'Art)

que també ocupa un edifici magnífic i grandió.

Prenc llavó *Lauriston street*, i aquí top un convent de Monges-catòliques, de Sta. Teresa, i més envant una esglesia del *Cor de Jesús*, catòlica també, com se suposa. Es nova, espaiosa i molt endiumenjada. Es per demés dir que estava uberta. ¡Amb quin gust hi som entrat i hi he feta sa torniola una estona! Estava cansat de trobar tantes d'esglesies protestants i cap de catòlica. Aqueixa es estada sa primera.

Torn arrera p'es meteixos passos, veig es nous cossos d'edifici de s'Universitat: *University New Buildings*, magnífics ferm, i prenc per *Chambers street*, aont trop s'antic edifici de s'Universitat i llavó *Royal Scottish Museum*, aont som entrat. Es una mostra de tres o quatre museus: museu d'escultura, museu d'arqueologia, museu oriental, museu de maquinaria moderna, museu de geologia i paleontologia i museu d'*Historia Natural*. Resulta un conjunt interessantíssim.

Carrers baixos i carrerons.—Esglesia de St. Patrici.

Veig demunt sa *Guia* que an es carrer de *Cowgate*, ben aprop d'allá ont era, hi havia una esglesia catòlica, St. Patrici; i ja som estat partit a cercar-la. Devall an aquell carrer; però per anar a lo segur, he volguda veure sa ratjola que digués que vertaderament era es carrer que cercava. Però m'he trobat que an-es cap de cantons no hi ha es nom des carrer, més que allá ont comencen i allá ont acaben. Prenc cap an es començament des carrer, i començ a veure-hi

gent mal vestidota, cases no gaire netes, esbarts d'al·lots sense sabates ni capell que s'encalsaven, homes desbuats que cantaven amb so capell a les onze o molt tirat an es clotell, dones mig escabeiades que també feien sa torriola per allà i qualcuna que piulava.

Tot allò m'ha fets ets averanys que vos poreu pensar; no m'ha agradat gens aquell frit, i he girat en coa, fent-me trons de sebre si allò era *cowgate* o *coumoix*.

Fent-me més envant, aquell carrer ha mudat de vert en blau, i ho es estat es carrer que cercava, i al punt veig una església: demà a un parel d'al·lotones sense sabates, que jugaven per allà, si allò era una església catòlica, i m'han contestat amb una gracia angelical: *Yes, Father! it is a catholic Church* (Sí, Pare! e-hu es una església catòlica!). M'hi acost, hi entr. Ho es estada s'església de St. Patrici, nova, espaiosa d'estil modern, molt devota, dins un clos ben gran, davant la qual hi ha una escola, un edifici també molt gentil.

Volt per una partida de carrers, surt a sa plaça de *Waterloo*, puig an es *galliner* d'un tranvià, i de d'allà per *Leith street*, *Green site Place*, *Baxters Place*, *Elm Row* i *Leith Walk*, tot lo qual forma un carrer amplí i llarguissim cap a llevant, amb una partida de casals i esglésies a cada banda, molt de veure, amb una partida de carrers que hi desemboquen, casi tots d'aspecte sumptuos, també amb diferents esglésies. Totes aqueixes esglésies son protestants fora una de *Sta. Maria*, que es la Seu des Catòlics, que compt visitar demà detengudament.

He trobat que per avui me bastava de potoiar per dins aqueixa gran ciutat, i li he estret cap a la fonda, aont he sopat per lo que pogués esser.

Això se diuen dies! Casi sense nit.

Com Edinburg es tant dins es nort, no es estrany que es dies d'estiu sien molt llargs i d'ivern molt curts.

M'ha dit es macip que'm servia es sopar, desxondit i agradable de conversa, que aquí dura tres o quatre mesos (maig, juny, juliol i part d'agost) que casi no hi fa nit. Es sol s'hi pon prop de les nou i hi surt abans de les tres, i, si el cel está clar, hi ha dies que a les onze de la nit poren lletgir per defora, si no hi ha noses que impedesquin sa claror, i que a les dotze de la nit i a la una es de dia clar. Es que es sol no s'enfonya gaire endins, i tota sa nit es auba clara.

Efectivament, me'n vaig a sa meua cambra, que té dues finestres grans, pero sense vista, perque la hi paren unes cases molt més altes a sa banda des sol. Idó bé, he pogut resar amb molt bona claror del dia *Vesperes*, *Completos*, *Matines* i *Laudes*. Eren passades bé les nou com he acabat.

Maldament un comprega que ha d'esser així, no deixa de venir de nou una cosa així que un mai ha vista. Jo no me'n poria avenir de tota aquesta cosa.

Sobre tot, ja n'hi haurà prou per avui. Fins demà, si Deu ho vol i Maria.

Dia 4 de juny

Cerca qui cerca la Seu Catòlica.—Uns catòlics apostòlics just de nom.

Com hi havia molta de boira avui dematí, que no deixava veure ses coses, com s'es espasada una mica devers, les nou, me tir an es carrer per acabar de veure Edinburg. Volia visitar lo primer la Seu Catòlica, que sa Guia me deia que es a *Broughton street*, sense especificar es punt. Aquest carrer es molt llarg, i per guanyar passes, no l'he pres an es començament, i això m'ha duita molta de coa, perque justament he deixat es tros aont es la Seu. Jo la cercava de d'allà, i la tenia darrera: i, en lloc d'acostar-m'hi,

me'n feia enfora. Això no m'es estat dolent perque m'ha donat avinentesa de veure sis o set altres esglésies que hi ha an aquest carrer, totes protestants, ogivals fora una. Només n'he trobades dues d'ubertes: sa de St. Pau, nova, magnífica, admirablement decorada, i una altra que s'anomena *Catòlica-Apòstolica*, romànica moderna, preciosa per defora i per dedins.

Com ja començava a estar cansat de potoiar per aqueix bo de *Broughton street*, sense afinar en lloc la Seu catòlica, me son entrats duptes si seria aqueixa que he dit que se diu *Catòlica Apòstolica*. M'hi acost, veig una partida de papers penjats an es cancell, explicant ses funcions que s'hi fan, i n'he afinat un sobre s'altar del *Santíssim Sagrament* i que resava de sa *Presència Real* del Bon Jesús a l'Eucaristia, i fins i tot hi havia una oració an el Santíssim, que qualsevol catòlic pot dir. Amb això he guaitat dins tal església, i hi he vist piques d'aigo beneita i llanties apagades i tres d'enceses davant l'altar-major, davant un tabernacle o sacrari.

Allò m'ha posat dins una gran confusió, fins que ha comparegut un senyor amb collet de capellà i tot vestit de negre, així com van es capellans devers Inglaterra. Aquest senyor duia barba, cosa que no acostumen es capellans catòlics inglesos; i això ja m'es estat una mala senya per haver d'esser catòlica de bon de veres aqueixa església. L'he saludat, i li demà si allò es una *església-catòlica romana*.—No es romana, m'ha respost, sino *Catòlica Apòstolica*. Sa *Catòlica Romana* es més amunt, an es començament des carrer.

Li don les gracies, i ell se'n va, i després veig un altre paper, penjat a sa paret, explicant que aqueixa església se diu *Catòlica-Apòstolica* perque vol s'unió de tots es batials de tot lo mon; i per això diu es paper, mos deim *catòlics i apostòlics*. Aquesta gent representa aqueix moviment que hi ha, fa anys entre es protestants d'aproximació an es Catolicisme. Per això refan sa seua lliturgia copiant coses i coses de sa lliturgia catòlica i des dogma catòlic.

Fan llàstima aqueixa pobre gent, que ja voldrien esser catòlics, pero no les basta cor haver de donar sa passa de regonéixer s'*Autoritat del Papa*, que es s'ànima cabalment des Catolicisme. Es catòlics han cregut sempre amb el Papa com ets Apòstols estigueren sempre subjectes a St. Pere, es primer Papa que hi hagué, i per tot aquí ont predicaren l'Evangeli, predicaren que s'*Autoritat del Papa*, que llavó era St. Pere, és es fonament que el Bon Jesús posà a sa seua Església, i que sense tal *Autoritat* no hi ha verdadera fe ni verdadera Relligió Cristiana. Per això per tot allà ont predicaren ets Apòstols, tothom, tots es batials, cregueren sempre amb el Papa fora ets heretges que, si no hi volien estar subjectes, era precisament perque el Papa condemnava ses seues heregies. Per lo meteix uns *catòlics-apostòlics* que no creuen amb el Papa, que no están subjectes an el Papa, ni son *catòlics ni apostòlics*, per més que s'ho diguen, sino uns pobres errats de comptes, més dignes de compassió que d'altra cosa.

Seguint ses indicacions d'aquell capellà *catòlic apostòlic* de per riure, som estat ben prompte an es cap d'amunt d'aquell carrer, i allà he trobada la Seu catòlica, una església nova de trinca, de tres naus de sis trasts, sense capelles, amb una abside de tres naus de tres trasts: molt baixa de paladar, amb finestretes i vidrieres de colors, mig romànica i mig ogival, tota plena de bancs, molt devota.

He afinat un escolà que feinetjava dins la sacristia. M'hi acost i li he demanat si hi havia molts de catòlics a Edinburg i si tenien Bisbe molt de Clero. M'ha contestat que dins Edinburg i p'es defores de la Ciutat, hi ha uns vuitanta nou mil catòlics i que tenen Bisbe, pero no gaire capellans, i per això es qui hi ha tenen feina a rompre.

S'ignorancia es s'estaló des protestantisme.

Si es poble protestant sabés s'història des protestantisme, enviaria a passetjar tots es Pastors i Ministres i caporals seus, perque ara ensenyen i practiquen una cosa que an es sigle XVI, XVII i XVIII deien que era sa major abominació que's pogués concebre contra la Sagrada Escripura i sa puresa de sa Paraula de Deu. Es protestants d'Escocia, d'Inglaterra, i especialment es d'Escocia, com varen venir an el mon, an es sigle XVI, se declararen inemics de mort de ses imatges des Sants i de que hi hagués imatges de Sants dins ses esglésies, a ses vidrieres de colors, demunt ets altars, demunt es portals de ses esglésies, i les feren malbé estrellant-les, calant-les foc, fent-ne benes. Això succéi sobre tot a Escocia i especialment a Edinburg. Idó bé, ara a totes ses esglésies protestants que he vistes, hi ha figures del Bon Jesús, de la Mare de Deu, d'ets Apòstols, d'ets Evangelistes, des Profetes, des Patriarques a ses vidrieres de colors, demunt es seus altars, an es portals de ses fatxades.

—¿En qué quedam, senyors *pastors* i *doctors* i *mestres* des protestantisme actual? ¿No ensenyaren es vostros caps pares i fundadors des sigles XVI i XVII que això de ses imatges de sants dins ses esglésies era una horrible profanació, una espantósissima abominació contra la Sagrada Escripura, contra sa Paraula de Deu? ¿No varen induir ses turbes a destruir ses imatges des Sants que hi havia dins ses esglésies? ¿Com així ara n'hi teniu voltros d'imatges de sants dins ses vostres esglésies?

¡Ah, si es poble protestant que vos segueix sabés tot això! Ah, si voltros i es vostros caps-pares, es fundadors des protestantisme, no li tapásseu sa veritat an es pobre poble que vos escolta! ¡Ah, si aqueix poble vostro que vos escolta sabés totes ses contradiccions en que voltros i es vostros caps-pares, es fundadors des protestantisme, heu incorregut i incorreu continuament, ensenyant un cop blanc i un cop negre i un cop virat! ¡h, si aquest poble vostro sabés bé s'història de ses variacions i de ses mentides i de ses contradiccions i d'ets embuis que voltros i es vostros caps-pares, es fundadors del protestantisme, li heu ensenyades i no vos aturau d'ensenyar! ¡ah, si aqueix pobles que vos segueixen sabessen tot això! i que d'aviat vos haurien enviats a fregir ous de lloca, allà ont no hi plou! ¡No'n voldrien sebre res pus de voltros! ¡veurien que els heu enganats com uns xinos, que ni es Catolicisme es lo que voltros los deis que es, ni es protestantisme es lo que voltros preteniu! Sí, caps-pares des protestantisme! ¡Sols abusant de s'ignorancia des poble, voltros el tregueru i el manteniu fora des Catolicisme!

¡Ah, si aquel poble escocés que, engatat amb ses prédiques d'En Knox a mitjan sigle XVI, se tirà demunt ses imatges des Sants des retaules i dels altars i de ses portalades de ses esglésies, i les va abrusar sacrilegament; si aquelles multituds fanatisades p'En Knox, es primer protestant que hi va haver a Escocia, ara alcassen es cap de dins es sepulcres aont jeuen ses seues cendres, ¿qué farien quant tornarien veure ses esglésies d'Edinburg des seus fiis, plenes d'imatges de Sants p'es finestres, dalt ets altars, a ses portalades de defora? Seria de veure lo que farien....

Cap an es Port.

Volia veure es port d'aquí, i m'ha costat una mica trobar un tramvià que hi arribás. A la fi en trob un; i, a força de passar carrers i més carrers, a's cap de rrrer, arribam an es port, que es molt gran i de molt de tráfec, i hi ha tot una ciutat, i també hi he vistes una bona partida d'esglésies, totes noves, rodades de jardí i amb enredaderes enfilades per ses parets i un campanar ben agüionat.

Per una altra via i fent una gran volta som tornat a *Princes street*, des d'ont he pres cap a mitjorn per *Regent Road*. Veig a man dreta un cementeri antic i un

fortí d'aspecte antic, pero tot renovat amb molt de gust, i ha resultat esser sa presó; més envant a má esquerra trob una *Royal-High-School* (Escola Superior Reial, magnífica, d'estil grec, rodada de jardins. Prenc llavó *Calton Road* i surt a *Holyrood Palace*

(Palau de la Santa Creu).

antic i magnific palau des Reis d'Escocia, aont habitá Sta. Margalida, reina d'aquí i que es un vertader museu.

Veig un policia que rondetjava per dins sa gran plaça que hi ha davant aqueix palau, m'hi acost, el salut, ell me saluda a mi militarment, li demà si puc si puc visitar *Holyrood Palace* i me contesta:—*Not at all, myser* (En cap manera, senyor meu). *It is closed* (está tancat).

Allò m'ha deixat mort. Després he sabut que l'han hagut de tancar an aqueix palau per amor de ses *sufrajettes*, d'aqueixes grans polissardes de dones que demanen tenir vot, que sembla que hi volien fer qualche barbaritat de ses seues.

I no he tengut altre remei que girar en coa: i tornar-me'n per allà ont era venut, fins que som arribat

an es turó «Calton-Hill»,

just devora sa plaça de *Waterloo*, que es un turó empinat sí, pero tot de terra.

Prenc un des caminals que s'hi enfilen, i per amunt s'es dit: i hi he poguts admirar de prop es *Monument de Nelson* (s'almirall que comandava sa flota inglesa an es combat de Trafalgar), i llavó es *Monument Nacional*, s'*Observatori-astronòmic* i dos monuments més a homos célebres d'Escocia. Aquest turó, tot verd, es un altre magnific mirador demunt Edinburg, que s'estén per tot lo redó cap avall i de d'allà, i a s'entrellu muntanyes i muntanyes, i an es llevant la mar.

Devall d'aquest turó, i m'esquitx a

la Seu de St. Gil,

que tenen es protestants, confiat de poder-la veure perque es *guardià* ahir me digué que estava uberta fins a les tres des cap-vespre. Hi arrib demunt la una; i, com entrava an es cancell, tot xarpat i amb sa fua cap a-dedins, me veig unes lletres que diuen: *Closed for the Visitors* (Tancat p'es visitants!). Això m'es caigut ben avall.

Aqueixa segona esquenada que m'hani feta pegar es qui comanden de tal església, m'ha tret des solc, i els he tirats una partida de noms lletjos, lo meteix que a ses *sufrajettes*, que m'ha privat de veure tres museus d'Edinburg.

Com era devora la fonda, me'n hi som anat a reposar una estona de tant com havia trescat, i cobrar alè per fer sa darrera sortida.

Surt, idó, escapat de la fonda, prenc un tramvià davant es

«Monument de Walter Scott»

i de d'allà cap a ponent, travessant carrers, trobant esglésies i més esglésies protestants i de d'allà cap a *Morning Side*, gran nucleu de població novella, deliciósissima, tot cases dins jardins a ses foranes de tot. Deix es tramvià, i travessa qui travessa carrers i jardins, amb so pla d'Edinburg davant, per no perdre'm, arrib a trobar s'església de St. Pere, començada, cuberta provisionalment, que será magnífica en estar acabada, amb una escola i un gran solar.

Me delit una bona estona mirant allò: i torn prendre es bobiot de d'allà cap an es *Convent de Sta. Margalida*. Per arribar-hi més prest puig a un tramvià, que m'hi ha deixat devora. També es un nucleu de població nova: tot cases dins jardins.

Veig un casal molt gentil, m'afic dins es seu jardí, afín per una finestra una monja. ¡Ja som an es

Convent de Sta. Margalida!

he dit jo. M'arramb an es portal, toc a ses portes, i surt una monja, que m'ha dit que allò no era es convent que jo demanava, sino una altra casa relligiosa; que es convent de Sta. Margalida era

Just allà devora, pero que hi entraven per un altre carrer, que m'ha mostrat.

M'hi espitx, toc a ses portes, surt una altra monja, i me diu que si que hu es allò es convent de Sta. Margalida. Me fa entrar dins es parlador, se presenta sa Superiora, i comana a una monja que m'ho mostri tot. M'ha mostrat es col·legi de nines que tenen, magnific, gran, rodat de jardí; m'ha mostrada l'esglesia, ogival, preciosa de traça i de decoració, devotíssima. Aquí està enterrat es primer bisbe catòlic d'Edinburg, des que Pio IX restablí sa gerarquia catòlica a Inglaterra. Llavó aquella monja m'ha volguda mostrar sa casa des seu Capellà, petitona, pero elegantíssima.

Son tres edificis

(s'esglesia, es col·legi i sa casa des capellà) separats un de s'altre, cada un dins un jardí, inclosos tots tres dins un gran rancat. A sa casa des capellà hi hem trobat un P. Jesuïta que hi dona uns exercicis a senyores, s'entén, dins l'esglesia. Aquest Pare ha estat un parei d'anys a Valladolid, a ca's Jesuïtes d'aqueixa ciutat castellana, aont va aprendre es castellà, que parla molt bé. Com jo li he dit que tenc un germà jesuïta, se'n es alegrat molt, i li he hagudes de donar claricies de tot lo des Jesuïtes de Mallorca.

Me despedesc d'aquest Pare, que es de lo més amable i simpàtic, me despedesc també d'aqueixa monja, donant-li mil gracies de sa seua fina amabilitat, i de d'allà cap a

«Donaldso'n Hospital»

Peró mirant es pla, he vist que era molt lluny, que havia de prendre una partida de tramvies per arribar-hi, i que ja eren les set tocases, i havia de dinar i prendre es tren a les nou. I m'he hagut d'afuixar de veure aquell grandios hospital, que es com una ciutat, un edifici immens, sumptuosíssim. M'esposava a posar-hi dues hores entre anar-hi, veure'l i tornar-ne.

I l'he avenguda de no anar a Donaldso'n Hospital, perque, quant som estat a la fonda, han tocases les vuit.

He dinat, perque només tenia sa reia des dematí, es berenar de les vuit, he fet es pellet, he pres comiat d'aqueixa bona gent de la fonda, i a les nov i quart cap a s'estació de Waverley. M'afic dins un wagó de 3.ª, molt millor que es de 1.ª de Mallorca; i ¡cap a Londres manca gent! Per avui ja n'hi haurá prou.

Dia 5 de juny.

Campatge d'Inglaterra.

Me som despert dins es tren a les quatre. Com estava ennegulat, no veien es sol, pero ja feia estona que era sortit. Mos n'anàvem depressa ferm, pero mos aturàvem deslaira a ses estacions. Tot es campatge que veiem de dins es tren, plans i més plans i qualque serral i pujol no guire sobers, tot era verd, o se mbrats o erbatge, o abres o bosc. No'n trobavem d'ermassos, i de goret ben poes; de roquiars, cap. Quant entany vaig anar a Cantorbery i ara amb so venir de Dover a Londres i amb sa anada i tornada de Oxford i d'Edinburg, enlloc he vistes pedres per demunt sa terra, ni en tot lo que he corregut de França, fora alguns endrets entre Tarsacó i Avinyó. ¡I tant com mos ne sobren devers Mallorca! Sembla que, com feren aqueixes terres d'Inglaterra i de França, (per Alemanya i Suïssa tampoc no se'n veuen de pedres així), ja les devien haver acabades a ses pedres, o les estorjaven per Mallorca i per la major part de ses regions migjorneres.—Així com era verd es campatge que trobàvem avui venint cap a Londres, e-hu era també es que trobàrem dimars dematí anant cap a Edinburg, aixó es, lo que jo vaig veure desde les tres, que me vaig despertar, fins a s'arribada.

Com sent alabar tant ses terres d'Espanya perque tenen

tant de sol i un cel tan blau, me venen unes ganes d'encivellar un raig de matalofades an es qui diuen

un tal. Aquest tant de sol i tant de cel blau d'Espanya, serà tot lo poètic i tot lo espléndid a la vista que vulguen, pero es una de ses desgracies més grosses d'Espanya, perque es una de ses causes més fondes de sa pobresa i de sa miseria d'Espanya, perque es mals anys, ets anys primis d'ont mos venen sino de sa falta de níguls plouers, de sa falta d'aigo, de que es sol, sensa noses de níguls asseca massa ses terres, les bescou, les torra? No, no aniriam tan primis de lloms, ni es torts volarien tan baixos si el cel, en lloc d'esser sempre tan blau com es la major part de l'any, estigués casi sempre tapat de níguls que roïassen espés i seguidet seguidet, i an es solei només el vèssem qualque dia una estona, sois per no perdre-li sa fesomia.

A força de trompitjar, som arribats a Londres

a les vuit, a s'estació de St. Pancrás. Prenc es tramvia de devall terra, que anava estibat de gent; i, fent sempre molt a de via, hem hagut mester mitja hora per arribar a s'estació Earl's Court Road, devora la qual tenc jo es meu alberc.

Parlant amb so canonge Fanning i el P. Maceroni.

El P. Maceroni es un Vicari de s'esglesia aont dic missa, *Our Lady of Victories*, molt piadós, un sant homo, atentíssim, amabilíssim. Hi ha un altre Vicari an aqueixa parroquia, i tots dos estan amb el Rt. Sr. Rector, que és es canonge Fanning, de qui ja vos he parlat diferents vegades. Avui a les onze i busques som anat a ca-aquest per fer una conversada amb el P. Maceroni. Encara no hi era perque havia dita sa missa a les deu i llavó havia hagut de confessar gent que hi havia (aquí se veu que no son afectats de pegar dematinada), i es sortit es canonge Fanning, i li he contat que m'agradava tant i tant s'estudi històric que ell m'havia deixat, un volum anglès molt ben paít i ben presentat, sobre s'introducció des Protestantisme a Inglaterra. Ja vaig dir s'altre dia que aqueix canonge está fort amb historia i que es molt instruít, i avui s'hi es demostrat ferm amb sos judicis que ha expressats sobre es reinats

de la reina Maria i de la reina Bet

(Elisabet: ets inglesos li diuen: *the Queen Bess*) d'Inglaterra i sobre En Carles V i En Felip II. I després hem vengut a parlar des gran moviment de tornada des protestants inglesos an es Catolicisme, que se nota fa més d'un sigle, moviment que el motivaren un estol de catedràtics protestants de sa Uversitat de Oxford, essent-ne caporals es Dr. Newman i es Dr. Pusey, que, essent protestants, publicaren una partida d'escrits molt favorables an es Catolicisme, fent veure que es Catolicisme no era lo que creien es protestants, que no s'era decantat mai de sa vertadera doctrina de s'Evangeli. Aqueix doctors formaren escola, i es Bisbes protestants d'Inglaterra s'alarmaren tant, que se lligaren ses coes i sortiren a defensar sa seua Esglesia, que veien en gran perill de desfer-se i parar a no res. Aixó no obstant, aquell moviment de Oxford seguí sa seua via, fent sentir sa seua avassalladora influencia sobre tot entre la gent il·lustrada, ocasionant

milenars i milenars de conversions de protestants an es Catolicisme; i lo més greu p'es protestants era que se convertien llavó, i se converteixen encara, es protestants millors, es més religiosos, es floret de sa gent bona que tenen. Sa conversió del Dr. Newman, com era es primer predicador d'Inglaterra, es de més anomenada i més estimat de l'Esglesia Anglicana, va fer una impressió fondíssima. Es protestants en romangueren aborronats. Molts d'anys després, un d'ets

homos d'Estat de més talla d'Inglaterra deia que sa conveversió del Dr. Newman era un cop tan a ferir que l'Esglesia Protestant havia rebut, que encara n'estava arronsada. Desgraciadament el Dr. Pusey i la major part des doctors que el seguien no s'arribaren a convertir de tot an es Catolicisme, pero seguien sa seua campanya en defensa des Catolicisme, fent veure que no era lo que desde es sigle XVII havien dit i escampat es doctors protestants: sa corrupció de s'Evangeli i s'idolatria. Aqueixa defensa que aquells doctors, seguint dient-se protestants, feien des Catolicisme, ¿qui hu dupta que era un gran bé, un bé immens per l'Esglesia Catòlica? Prepará sa conversió de milenars i milenars de protestants.

Amb aixó es arribat

el P. Maceroni

de dir missa i confessar; li han duit es *breakfast* (rompre-es-dijú: berenar), l'ha pres, es canonge Fanning se'n es anat, i hem romput es foc amb el Pare Maceroni, que m'ha contat de ses confraries que tenen a sa seua parroquia: per al·lotes fadrines, per casades, per al·lots i homos, i de ses funcions i comunions que fan. Se veu que, gracies a Deu, no dormen aqueix capellans catòlics a Londres.

Mentres estàvem rallant de tot aixó hem sentida tocar

una campana.

Aquí el P. Maceroni s'aixeca, i me diu:—Es l'Angelus, aixó es, ses *Ave-Maries* des mig-dia! Eren les dotze. Deim ses *Ave-Maries*; i, com hem hagut acabat, li demán:—I ¿de quina esglesia es aqueixa campana?—D'una esglesia protestant que hi ha aquí devora! diu ell. A mi m'es vengut devora que's regís ell, per dir ses *Ave-Maries*, amb una esglesia protestant; i m'ha contestat:—Jo, com aquí no sentim ses campanes de cap esglesia catòlica, en sentir que an aqueixa protestant toquen ses *Ave-Maries*, les dic i maleveig dir-les amb tota sa devoció possible per sa conversió des protestants d'aqueixa esglesia; perque, creis-me, mos cal pregar molt a Deu, pero molt, per sa conversió des protestants.

Devant aqueixa sortida d'aquell sant homo, jo no he sabut dir altra cosa, sino que era una gran idea es pregar fort ferm a Deu per sa conversió de sa pobre gent que tengueren sa desgracia de néixer protestants, i que hi mamaren sa llet i s'hi criaren.

Aquí l'homo

s'es explicat més,

i m'ha dit que ell va néixer protestant i s'hi criá, i ho va esser fins a trenta sis anys, que se convertí i s'ordená de prevere, de lo qual no s'aturá de donar gracies a Deu. I llavó m'ha dita una cosa molt notable: m'ha dit que entre es protestants, sobre tot es que s'anomenen l'Esglesia Alta (*High Church*) se nota un gran acostament cap a l'Esglesia Catòlica, més encara en sa vida práctica que no en ses idees; i que hi ha moltíssims de protestants que creuen amb el Papa, que el Papa és es cap de l'Esglesia, pero que esperen que es seus bisbes se sometin an el Papa per sometre-s'hi ells; de manera que si es bisbes protestants d'Inglaterra se convertien, totes ses probabilitats son de que la major part des protestants de l'Esglesia Alta se convertirien també. I m'ha dit el P. Maceroni que son pare, que ja es mort, era un protestant així, que deia:—Estic molt conforme de que el Papa és es Cap de l'Esglesia, i tot lo que ensenya l'Esglesia Catòlica es sa veritat; pero jo he de seguir es meu Bisbe. El Bisbe que se convertesca, que se declar catòlic, i jo m'hi declararé tot d'una derrera ell. El P. Maceroni m'ha dit que de protestants així n'hi ha a milenars dins Londres;

que, si es seu Bisbe se convertia, ells se convertirien també immediatament.

¡Quines coses més rares, ¿no es ver? que hi ha p'el mon! La veritat es que en coses de conciencia d'ets altres fa mal posar-s'hi i mal judicar-ne.

Llavó li he demanat indicis sobre

l'Esglesia Baixa (*Low Church*)

que la componen es protestants que no regoneixen Bisbes, sino just *preveres* i en quines relacions están aqueix amb sos protestants de *High Church*, i com se troba es Govern anglés respecte d'una i altra *Church*; i m'ha dit que l'Esglesia Alta i sa Baixa están com es ca i es gat, que no's poren sufrir, i que es Govern atura de que s'aferrassin i sa gatinyn, i que procura conciliar ses coses i concordar una i altra *Church*. M'ha dit que s'Alta compta amb sa gent més grossa, pero que sa Baixa també té molta de gent: son ses dues sectes o branques des protestantisme anglés més importants. *High Church* es sa que s'acosta més an es Catolicisme.

A una exposició d'Aquareles.

M'ha dit el P. Maceroni:—¿Voleu que anem a veure una exposició d'aquareles (pintures de colors trempats amb aigo i no a l'oli)?—Anem! he dit jo. Partim cap an aqueixa exposició, que es estada devora *Victoria Station*, més de mitja hora lluny. Hi som anats amb so tramvia de devall terra. Veim s'exposició, que m'ha agradat ferm p'es paisatges que hi havia, i sobre tot per unes copies de miniatures de Fra Angelico, a sa meua manera de veure, un des millors pintors que hi haja haguts mai an el mon (era un frare dominic); i a-les-hores el P. Maceroni me diu:—Voleu que prenguem ara un *omnibus* (un tramvia automòvil molt gran), i pujam demunt es *galliner*, i poreu veure bé es carrers i places?—Endevant he dit jo.

Jo, naturalment, com

el P. Maceroni es de Londres,

ni hi he pensat a dir-li:—Bono! I aqueix *omnibus* ¿que mos durá a canostra o apropet?—perque estava segur de que ell ja l'havia triat que fos així. Mos enfilam demunt es *galliner*, i ¡de d'allà! passa qui passa carrers, i places i més places.

Des cap d'una estona diu el P. Maceroni:—Haurem de baratat d'*omnibus*.—Endevant! he jo dit. Mos pujam demunt un altre, i ¡de d'allà! corre qui corre carrers i més carrers, places i més places. Jo les me mirava ferm a veure si mos acostaven a canostra, a sa *Despesa*, pero no veia senya de res, fins que die an el Pare Maceroni:—Cap carrer d'aqueix conec ni record esser-hi estat cap vegada! ¡No sé aont mos trobam!—Ni jo tampoc! diu el P. Maceroni.

Com l'he sentit, som romás esglaiat.—¡I vos que sou d'aquí, ¿no sabeu aont mos trobam?—No hu sé! diu ell.—Bons estam, idò! he jo dit. Devallem, i demanem per aont hem de prendre per tornar a canostra.

Devallam, veim un policia, el Pare Maceroni li demana sa cosa, i ha resultat que n'èrem enforet de ses cases. Es policia mos diu per ont havíem de prendre, i ja som estats partits, ben depressa tots dos, perque ja era hora d'esser cadascú a ca-seua per dinar.

Amb aixó trobam una estació de tramvia de devall terra, i jo li he dit:—Prenguem aquest tramvia, que és es més segur per no tornar-mos perdre.

L'hem pres, i hem hagudes de passar dues estacions per arribar a sa que se troba devora sa meua *Despesa*.

¡Què m'hi es vengut de de-nou aquest entrevers! ¡Un nadiu de Londres, com ho es el P. Maceroni, perdre-se dins Londres! ¡I no a cap gran distancia de ca-seua, no a s'altre cap de la gran ciutat, sino an es redol meteix de ca-seua! ¿Què vos sembla sa mostra? Aixó es lo que m'ha succedit

avui, i ho he volgut comptar tan pedres menudes per que vegeu lo que es Londres, lo gran que es i lo exposat que està un a perdre-s'hi.

Per avui ja n'hi haurà prou. Fins demà, si Deu ho vol i Maria. Amén.

Dia 6 de juny.

Conversant amb el P. Strassmeyer.

Avui, com hem hagut dinat, alç es cap, i ja li he estret cap a veure el P. Strassmeyer; i l'he trobat xelest i xaravel lo com sempre. M'ha feta contar s'eixida a Edinburg, i la hi he contada fil per randa. Com li he dit d'aquella església protestant catòlica-apostòlica que hi vaig veure, m'ha dit que aquí a Londres n'hi ha una altra, i que aqueixa casta de protestants no regoneixen bisbes, sino que sa jerarquia se compón de *Evangelistes*, *Apòstols*, *Angels* i *Arcàngels*, això es, es seus *Ministres*, es qui comanden i dirigeixen tal secta, s'anomenen així. ¡Bons *evangelistes*, bons *apòstols*, bons *àngels* i bons *arcàngels* mos do Deu!

Li he contat lo que me va dir ahir el P. Maceroni sobre s'acostament de molts de protestants an es Catòlicisme, i m'ha dit que es ben ver; pero que se presenten grosses dificultats per sa conversió sobre tot des dignataris de l'Església Anglicana, que tenen uns sous molts grossos amb lo qual tenen la seua vida assegurada i sa des seus fuis; i si se converteixen, perden, naturalment, aquell sou, i romanen a's mig des carrer.

Vertaderament es tot un problema de sa realitat brutal. M'ha dita una cosa curiosa el P. Strassmeyer: que de lo que hi ha baldor es de fuis de Bisbes protestants que se converteixen. Es fuis se converteixen, es pares no gaire, per lo que hem dit. M'ha posat per exemple aquell famós predicador catòlic, Monsenyor Benson, de qui vos vaig parlar dia 25 de maig, que el vaig sentir predicar a l'església des Pares Carmelites. Idò aquest Monseñyor Benson era fill del Bisbe protestant de Cantorbery, i se convertí, i s'ordenà de prever i avui es un des primers predicadors catòlics de Londres, gracies a Deu.

Com dilluns qui vé ja m'espità de Londres cap a Suïssa, he pres comiat del P. Strassmeyer, agraint-li amb tota la meua ànima ses seues moltes atencions envers de mi, i m'ha dit que li comanés molt es meu amic benivolgut i antic deixeble Rt. P. Andreu Fernandez, manacorí, que es Catedràtic de s'Institut Biblic de Roma, i que hu va esser sis o set anys des col·legi que tenen es Jesuïtes de Inglaterra a Escòcia per estudiar ells. A-les-hores el P. Strassmeyer va conèixer el P. Fernandez i se feren molt amics. Me n'ha fet un elogi gros el P. Strassmeyer, i molt merescut.

An es despatx de D. Eduard Toda.

Surt de ca's Jesuïtes, i ¡cap an es despatx d'aqueix català meritíssim! que, amb tot i fer tants d'anys que no caplleva per Catalunya, té sempre Catalunya dins es cap. Així hu fan es bon catalans. El m'he trobat com sempre, posant firmes i més firmes de ses seues oficines i enrevoltat de llibres antics, edicions *elzevirianes*, que no s'atura de comprar per sa seua biblioteca de s'Abadia d'Escorna-el-bou (Camp de Tarragona). Me n'ha mostrades tres caixes de llibres així, a punt d'embarcar-les cap a Espanya.

M'estava ja sensa sobre notícies de com s'era resolta sa

crisis des Govern d'Espanya,

que es derrer discurs des nastro gran homo d'Estat D. Antoni Maura havia ocasionada, perque es diaris que reb de Mallorca només arriben a dia 1. En Toda en tenia de dia 4, i me'n he pogut enterar de tot això.

Tal volta qualqu me dirà:—Pero bono! ¿i a Inglaterra que no's publiquen periòdics que donin compte des fets importants de cada nació?

Prou que se'n publiquen, pero no'n solen dir res casi mai d'Espanya, ni en bé ni en mal. P'es periòdics inglesos es com si Espanya no fos an el mon. Això es parlar en plata. N'he mirats diferents d'aqueis periòdics: *The Evening News*, *The Globe*, *Dayly Telegraph*, periòdics de gran informació. Allà hi trob notícies d'Inglaterra, fins i tot des cans i des moixos, notícies de Nort-Amèrica, d'Alemania, d'Austria, des Balkans, de França, qualcuna d'Italia i d'Amèrica del Sur, de ses Colonies Ingleses; ara d'Espanya ni de Portugal res, res, res. Sols dia 31 de maig vaig afinar demunt *Dayly Telegraph* una mica de telegrama sobre que es Govern Espanyol estava en crisis. No hi he tornat veure res pus d'Espanya. Això serà tot lo trist que volgueu per un que estima l'Espanya, per un espanyol de cor; pero això es sa realitat neta i esporgada, amb tota sa seua cruessa.

Conversant amb En Toda, se's fet hora de buidar cap a ses cases, i així hu he fet despedint-me d'aqueix amic estimadíssim. Es tramvia de devall terra m'ha deixat devora sa meua *Despesa*, i jo per mos propis peus m'hi som entregat, i a s'hora de costum ja jeure falta gent! I fins demà demati!

Dia 7 de juny.

A córrer la gandaina amb D. Eduard Toda.

Avui a les deu me pos es cames an es coll i ¡cap an es *Crédit Lyonnais*! perque es *cloninos* se feien avall, i hi feia massa mal anar pel mon sensa tal lastre; sa barca aviat faria aigo, lo qual no'm convendria per cap vent. Amb so recapte que m'han arrambat an es *Crédit Lyonnais* m'è som anat més peus alts cap an es despatx de D. Eduard Toda, que l'he trobat atragadíssim amb so firmar documents de ses seues oficines, que son ben grans, i se comprèn. He vista sa llista des vapors que té aqueixa *Companyia (Sota y Aznar)*, i passen de **coranta**. ¿Ah idò? I ¡quina cantitat vos creis que gira un any amb altre aqueixa *Companyia*? Idò ¡**cinc milions de lliures esterlines!** ¡cent vint i cinc milions de pessetes! ¡Veiau si hu pagal!

Per esser avui dissapte, ses oficines han tancat a la una, i amb D. Eduard li hem copat ¡cap a *London Tavern*! a posar miques. Es aquella famosa *taverna*, un des *restaurants* més concorreguts de Londres, aont anàrem fa quinze dies, com vos vaig contar.

Com hem tengut aquest cap tait, mos esquitxam a

«Imperial Services Exhibition»,

una exposició militar instalada dins un local immens, d'una partida de corterades amb un sens fi de patis i de cossos d'edifici, i una partida d'enginyers per treure a sa gent es diners de sa butxaca amb entreteniments lo més pintorescs i estravagants. Per entretenir gent que no sab aont ha de fermar s'ase ni com passar el temps, es la nata aqueixa *Exhibition*. Allà hi trobau *exposats* i molt ben presentats tots ets

arreus de ram militar,

tot lo que necessita un exèrcit en campanya per viure i batallar. Entre altres coses m'ha eridat s'atenció un canonarro d'artilleria, de sa derrera invenció, llarguíssim i gruixadíssim, amb dues b.les devora de ses que hi solen tirar. ¿Sabeu que costa cada b.lla aquestes? ¡Idò **trenta mil pessetes!**

Si vos hagués de contar tots es jocs i entreteniments que hi ha, no acabaria mai. Lo que m'ha agradat més, es estat un estol de soldats escocesos, amb uns calçonets fuis a mitjan cuixa i unes calçes fins aprop des genois, i per lo meteix amb sos genois i la mitat de ses cuixes en pel, que

sonaven unes xeremies,

no de dues trompes, com ses de Mallorca, sino de quatre o cinc trompes, i liavó un bombo i dos tambors. Feien

una tonada popular garridíssima, delitósíssima. ¡Com se coneixia que hu era música popular! ¡Entrava dins es cor! ¡travessava l'ànima! ¡No hi ha remei! ¡sa música popular es sa caporal, es sa reina de totes ses músiques!

Mirant coses d'aqueixa *Exhibition* i conversant de ses nostres curolles catalanistes, *Obra des Diccioniari*, reconstitució de la Nacionalidat Catalana (dins l'Estat Espanyol, com se suposa), mos es passat es temps, i mos som temuts que eren les sis des cap-vespre.

¿Sabeu que hem fet?

Tocar el dos, En Toda cap a ca-seua, i jo cap a sa *Despesa*, després d'haver jo pres comiat d'aquest amic estimadíssim, donant-li milions de gracies de tant i tant com m'ha obsequiat durant aquesta estada meua a Londres. M'ha promès venir a Mallorca l'any qui vé. Deu vulga que pugua cumplir tal paraula.

Després de sopar he pogut lletgir dins sa meua cambra amb claror des dia fins a les nou manco deu minuts; i com me colgava, a les deu i quart, mir a defora, i he vista una gran clariana escampada p'el cel, una especie d'auba, sobre tot a sa banda de sa tramuntana.

I prou per avui. Fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia 8 de juny.

A l'ofici de la Parroquia.

Avui he volgut anar a l'ofici de la Parroquia d'aquí ont visc, allà ont cada dia dic missa. *Our Lady of Victories*. Per anar-hi he hagut de passar per devant una església protestant, dedicada a St. Felip Apòstol, i he vist una partida de gent que hi entraven, tots amb so seu llibret, i ses campanes que tocaven a la vela. Era que també anaven a començar sa classe d'ofici que diuen es protestants d'aquí, que sol esser a les onze, com a ses esglésies catòliques.

A s'església de *Our Lady of Victories* només hi ha el Rt. Sr. Rector, que es canonge també de la Seu, i dos Vicaris i llavó un capellà flis. Ha dit l'ofici un Vicari, i li han fet de *Ministres* el Rt. Sr. Rector i canonge de la Seu i s'altre Vicari.

Per lo que un está avesat a veure a Mallorca, m'es vengut molt de nou que tot un Rt. Sr. Rector i tot un M. I. Sr. Canonge fés de *Ministre* a un Vicari. Es sa falta de clero que hi ha aquí.

Després de s'Evangeli es pujat a sa trona es predicador, i ha dit es sants i ses funcions de sa setmana entrant, i es nom des morts de sa setmana derrera, ha publicats es matrimonis que hi ha tractats an aqueixa parroquia, i llavó ha començat es sermó amb un to molt familiar i planer, esmençant d'en una en una ses paraules de l'Evangeli d'avui sobre sa *pescada milagrosa* que St. Pere va fer per orde del Bon Jesús.

Aquest predicador, com casi tots ets altres que he sentits a Inglaterra, es afectat d'amollar desiara qualque frase riolera i punyent, que s'auditori reb amb molt de gust.

Conversant amb un actor.

Sa senyora de sa despesa aont estic té tres fuis: un missioner a Smirna, un enginyer a Australia i s'altre actor de teatre a Londres. Avui es vengut aquest amb sa dona, que es protestant, i amb so majoret seu, un allotet de deu anys molt gran per s'edat que té, *the little John*, molt desxondit, que diu que vol esser capellà; ell i son pare son catòlics.

Hem parlat una bona estona de diferents coses des seu art. Li he demanat si té molta de feina, i m'ha dit que tenen funció cada dia an es teatre, fora es diumenges. Es diumenges a Londres no hi ha cinematoграфs, ni exposicions ni teatres; no hi ha més funcions que a ses esglésies. De botiga no n'hi ha cap d'uberta, en no es

ser es demati una estona ses de vendre coses de menjar ses més precises. —Així meteix está un poc lleig que un país protestant haja de donar exemple an es països catòlics d'observança des *dies del Senyor*.

Un cas fulminant de regionalisme.

Diumenge passat, com me dugueren sa roba neta de ca-sa bugadera, me trob sa camia que hi havia enviada, que li havien llevats es botons. Demán an es de sa *Despesa* que me'n hi posin uns altres, i los m'hi posen, i morta. Pero avui, com m'han tornada dur s'altra roba de ca-sa meteixa bugadera, me trob sa camia que hi havia enviada, que li havien llevats també es botons. Dic an es de sa *Despesa* com era que aquesta bona de bugadera me llevava es botons de ses camies, i m'han dit que es que a Inglaterra es botons o son de roba ollevadiços, i que, com es de ses meues camies no eren una cosa ni altra, per això aquell diantre de bugadera els-e me feia seuvatges. Això sí que es estar enamorats de ses costums propies fins a s'extrem d'imposar-les an ets altres, an ets estrangers que en tenen unes altres! ¡Si hu serà una inglesa d'aquelles més repelenques aqueixa bugadera!

Essent jo tan regionalista com som (Deu no m'ho tenga en retret ni en vana-gloria), forçat m'ha d'agradar que es pobles conservin es seus hàbits i costums. Lo que no m'agrada es que les vulguen imposar an ets altres, com ho fa aqueixa mandragolina de bugadera de Londres.

Ganancia p'es saboners.

Feia estona que sentia a dir que a Londres es fum de ses xemeneies ennegria i solava tota la ciutat, això es, tots ets edificis. Jo sempre havia entès que eren ses xemeneies de ses fàbriques que feien això; i es fet es que de xemeneies de fàbriques dins Londres no se'n veuen. Jo bé hu he mirat si en veuria en lloc, i no n'hi he vista cap cap.

En camvi, me succeeix que, si a's demati surt a córrer per dins Londres, en retirar-me a la una, me he de rentar ses mans perque les me trob com si hagués tocat carbó; i, si torn sortir a's de cap-vespre, me trob a's verpre amb lo meteix, i se fa precis torna-me rentar ses mans. A Edinburg me succeia lo meteix. Fora d'Inglaterra no record que m'haja succeït en lloc.

¿D'ont pot venir això? Sospit que es que a ses cuines deuen emprar carbó de pedra i es foc deu deixar anar aqueixa faror que surt per ses xemeneies i ets altres espirais de ses cuines i s'escampa a l'aire i se posa per tot. Si no es això, no sé qué puga esser.

Sobre tot, qui en treu profit de tot això son es saboners, perque un cada instant s'ha d'ensabonar ses mans, si no vol anar com un viró.

Vespres a la Seu.

Som un devot de la Seu de Westminster. S'orde, sa majestat i sa devoció que tot ella respira; s'orde, sa majestat i sa devoció amb que s'hi fan totes ses funcions sagrades; tot això m'atreu, m'etsisa, me roba es cor. Per això hi he volgut anar aquí a Vespres per despedir-me d'aqueixa Seu veneranda i des seu culte solemni i santificador, suposat que demà demati me'n torn an es continent. Hi som arribat, m'assec apropet des presbiteri, sona una campaneta a la sacristia, i des cap d'un poc compta-reixen, camiant molt a poc a poc sa Creu amb sos dos cirials, sa Capella de minyons de chor, devers vint i quatre, es primatxers, es Canonges i es Preste i dos Ass'tents amb capa pluvial. Se'n va cadascú an es seu lloc amb un orde i tots amb un compàs, que no sé com s'ho fan tanta de gent per mourer-se tan acompassadament,

tots a la una, sensa un donar una passa més que s'altre, com si una sola mà les mogués tots, pero una mà ben segura i experimentada.

Comencen *Vespres*, cantant un verset el cor i un sa Capella, un i altra amb una unció meravellosa, formidable. Jo no hi entenc palada en música; jo només puc dir si m'agrada o si no m'agrada. I diria mentides si no digués lo que me sent dins es cor; i lo que m'hi sent es que en-lloc he sentit mai res que m'agradi tant com aqueixa Capella de la Seu de Westminster.

S'acaben ses *Vespres*, donen sa bendició amb el Santíssim, i se'n torna tota la comunitat amb so meteix orde i compás de sempre.

Despedint-me'n des Canonge Fanning.

Com li estic agraidíssim per lo amabilíssimament que m'ha tractat, me toca arribar-hi devers ca-seua per dir-li:—*A reveure! També Deu siau!* Així hu he fet conversant una estona amb ell. ¡Que hu es i que hu es d'agradable aquest canonge Fanning! M'ha dit que l'any qui vé a aquest temps, que és es millor per anar a Londres, espera que tornaré a passar aquí una temporadeta. Li he dit que no hu creia possible, perque tampoc no es lo regular que cada any me'n haja d'anar xandocant xandocant d'una nació a s'altra. Mos hem feta una despedida ben coral, i me'n som anat a sa *Despesa*, hi he sopat, i ja jeure manca gent!

Dia 9 de juny

Comiat a Londres.—Cap an es Continent.

He dita sa missa a les set, dic *A reveure i amb Deu siau!* a s'escolá de *Our Lady of Victories* i an es seu allotò que'm servia sa missa, tan agradosos tots dos. Me despedesc també de Mrs. Claremont, que m'han tractat tan bé aqueis vint dies que he passats a Londres a sa seua *Despesa*, que recomán de bell nou a tots es qui vulguen passar unes quantes setmanes an aquesta ciutat immensa. An aqueixa *Despesa* (57, Warwick Road—Earl's Court.—London. S. W.) els tractarán bé i amb una gran economia, i no crec que se'n penedin d'esser-hi anats.

Prene es tramvia de devall terra, que me deixa a s'estació de *Charring-Cross*, i aquí puig an es tren cap a *Dover-Calais*.

Dins es tren trob un senyor primetxol i petitó, molt desxonidit, que'm demana si jo som un capellá católic. Li dic que sí, i ell tot satisfet me dona sa mà, dient-me que ell també es católic, pero no es inglés, sino de Bèlgica, pero casat a Inglaterra. Es un caràcter molt franc, i mos som fets amics tot d'una. M'ha presentada sa seua senyora, que es joveneta encara, com ell, i molt agradosa, i hem feta una bona conversada. Ell m'ha dit que son dotze germans, tots vius: quatre d'ells capellans i una germana monja. Son pare i sa mare son vius encara, i ara els-e van a veure. Un d'aqueis capellans serveix una parroquia d'Inglaterra. N'hi ha molts a Inglaterra de capellans belgues, servint parroquies.

Arribam a *Dover*, me despedesc d'aquell matrimoni tan agradable, perque ells se'n van cap a *Ostend*; m'afic dins es vapor, i ¡cap a *Calais* manca gent! Hi som a les dotze i mitja. Es tren de París mos espera an es moll meteix; hi pujam; i a la una i un quart ja li hem hagut copat cap a París com un llamp, sensa fer cap returada ni estació més que a *Amiens*. Sobre tot, a les quatre i tres quarts som estat a París.

De manera que un parteix de Londres a les nou del mati i a les quatre i tres quarts es a París. ¡Aixó ja se diu fer via! Primer havien de mester un parell de dies; aixó quant a la mar

hi havia bon temps. Amb mal temps no bastava una setmana.

A París.—Una mica de bauxa d'amics.

M'esquitx tot d'una a la fonda, i hi trob dos mots de lletra: un de mon estimadíssim amic D. Jaume Rul-lán, aquell solleric tan llavent i simpàtic, que té una botiga de fruita a *231 Rue de St. Honoré*, de qui ja vos vaig parlar dia 13 i dia 14 de maig; i s'altre mot de lletra era de s'altre també estimadíssim amic i antic deixeble, lo M. I. Sr. Mn. Gabriel Palmer, que, com diguérem, es a París per encàrrec de Sa Magestat el rei N'Anfós XIII per estudiar sa fundació d'una esglesia, hospici i hospital per atendre a ses necessitats espirituals i corporals d'ets obrers espanyols i sud-americans que capleven devers París. En Rul-lán me deia que m'esperava anit amb Mn. Palmer i el Dr. Coquerella, aquell metge tan notable de Valencia que te aquí tanta de parroquia perque es el diantre per sebre desllapiçar ses malalties des malalts: m'esperaven per fer una mica de bauxa sopant a la mallorquina, aixó es, tot aguiats mallorquins. Mn. Palmer me deia que a les set me vendria a cercar. I ha comparegut a les set, ben peus alts. Mos n'anam a ca'N Rul-lán i llavó a ca'l Dr. Coquerella, aont es estat es sopar, que ha resultat de primera, per lo genuinament mallorquí que era tot, i tot tant an seu punt. El Dr. Coquerella i sa seua germana, entusiastes de Mallorca i que aquest estiu hi han de venir, mos han tractats com a prínceps, i En Rul-lán s'es acreditat una volta més de mestre consumat de cuina mallorquina.

Sobre tot, com mos ne som temuts eren les nou i tres quarts, i es estat precis tair caps a sa conversa i deixar aquella companyia d'amics tan benvolguts, dels quals me som despedit, donant-los mil gracies de tant com m'havien obsequiat. Mn. Palmer, fort i no't mogues, m'ha volgut acompanyar amb automòvil fins a la fonda, aont m'ha deixat, i ja hu crec que m'en som anat a jeure més que de pressa.

Ah! Una cosa havia deixada, i la vui consignar. Tot d'una d'arribar a la fonda, me vest de bell nou de capellá, i m'espitx a St. Sulpici, aquella esglesia tan grandiosa, magnífica i devota. Eren devers les cinc i mitja des cap-vespre. Idó bé, hi devia haver, sensa ponderar gens, cent cinquanta persones que hi feien ses seues devocions. A ses esglesies de cap ciutat he vista mai tanta de gent com a ses esglesies de París, diumenges i dies feners.

Sobre tot, prou per avui. Fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia 10 de juny

Visita a Nostra Senyora de París.

Avui demati, després de dir missa, berenar, som sortit a fer quatre feines, i m'he volgut aturar a Nostra Senyora de París. S'importancia relligiosa, històrica i arquitectónica que es precis regonèixer an aqueixa Seu, m'etsisa i me corprén.

Avui, lo meteix que ses altres dues vegades que som arribat a París, entany dia 18 d'abril, enguany dia 2 de maig, m'he sentida una cosa dins es cor que m'estirava, que m'enpenyia, que me'n duia cap a Nostra Senyora, i cap a allà me som esquitxat, i m'hi he passada una estona deliciósissima, recorrent aquelles naus, delitant-me devant tantes de vidrieres de colors, i tantes de figures de sants i tantes altres d'obres d'art crisetiá, contemplant tot aquell conjunmeravellós i sublim, posat aquí comt una fita del cel demunt la terra....

Avui hi he notada una cosa, una deficiència an es meu entendre: que ses vidrieres de ses naus laterals i de ses capelles no son *historiades*, no tenen

figures de sants, sino just fuitges i ornamentació geomètrica, i lo meteix son ses vidrieres de ses capelles absidals, que volten es presbiteri, que només n'hi ha dues que tenguen figures de sants, i encara lestenen massa menudes.

Una altra cosa també desgracia aqueixes capelles absidals: que no son més que una tercera nau poligona (de molts de caires), amb rafes ençà i enllà, que separen es trasts de tres en tres. Aquies espais de tres trasts, serien molt més airosos i esbelts si formaven tres capelles en forma d'absidiales, com son totes ses capelles-absidiales que he vistes a ses altres Seus, formant de part-de fora i de part-de dins una corona de capelles en forma d'estrella entorn des Presbiteri.

Per entrar amb olivetes abans d'una lliçó del P. Rousselot.

Avui, com a dimars, he volgut anar a s'Institut Católic per rendir mon homenatge an el P. Rousselot, i assistir a sa lliçó de fonètica que hi havia de donar. M'hi esquitx abans de les tres; i, per tenir un bon lloc m'afic dins sa càtedra, i la me trob plena de bergantells, asseguts an es bancs, unsletgint, etsaltres escriguent, molts d'ells just amb guarda-pits. I el P. Rousselot que no hi era, ni cap desdeixibles que hi solien venir. Alló me vé molt de nou, i not que encara an aquells bergantells les hi venia més de nou que jo me presentás allà dins. Demán si allà dins hi ha de haver una lliçó de fonètica, i una partida d'aquells jovesans se posen a riure. S'acosta llavó un que com que fes de caporal, i me diu que es que demán. Le hi dic, i me contesta que allà no hi han de donar cap lliçó de fonètica, perque sa sala está ocupada amb so concurs de *Dret* que están celebrant aquells joves, que son alumnes de *Dret*. Amb aixó aquells tenrals no s'aturaven de riure, i jo també he esclatat en riaies, i tots hem rigut sensa fer mal a negú.

Faç una gran capellada an aquell caporal i a tota aquella bergantellada tan riolera, devall s'escala, rient jo a les totes, través un pati per veure si aglapiría negú que me donás claricies de sa sala aont el P. Rousselot explica fonètica, i amb aixó colombr es meteix P. Rousselot i el Dr. Chlumski, que se'n venen cap a mi, fent-me grans demostracions d'alegria de veure'm. Mos topam, me fan una escomessa d'amics corals, me demanen com me som campat devers Londres, els-e dic que bé ferm; i tot-d'una me moven sobre es *Dietari*, que han lletgit demunt LA AURORA, des dies que vaig esser a París, i ses coses que hi dic d'ells i tot lo altre que hi he vist. Me diuen que hi han rigut tant i tant, i que les fa molta de gracia sa meua manera de contar tot lo que me succeix, per lo clar que parl i perque hu dic tot sensa revolteries ni indirectes, sino tot dret.

M'han demanat fins quant seria a París, i els he dit que anit a les deu i vuit minuts m'esquitxava cap a *Macon*. Me diuen si m'hi espera negú a

Macon, i les dic que no. I a-les-hores el P. Rousselot me diu que forçat forçat he de perllongar sa partida perque demà hem de dinar plegats per sentir quines impressions due de Londres i per parlar sebre aquest *Dietari* que tant de toc els es caigut. Me som considerat tan honrat amb s'invitació del P. Rousselot, que l'he acceptada, i hem quedat que demà a mig-dia en punt sia jo a ca-seua i que també hi compareixerá el Dr. Chlumski, i farem sa gran pretxa.

Sa lliçó de Fonètica.

Amb aixó som entrats dins sa càtedra: es deixebles i oients asseguts an es bancs, i el P. Rousselot dret devant sa pizarra, anunciant-mos espunt de sa lliçó de avui: relació que s'altura de ses ondulacions vibratories des sons guarden amb sa seua amplitut, i diferents fenòmens que presenten. Ha omplida sa pizarra dibuixant ses figures que descriuen tals ondulacions, explicant-ho tot admirablement, fent entre-veure que aqueixes ondulacions ofereixen abismes de fenòmens que sa ciencia humana no hi troba es cap de allà. I tot lo que deia el P. Rousselot, ho provava amb quatre o cinc diapasons de diferents tamanyes que tenia allà, i que hi fregava un arc de violi per fer-los vibrar i sonar.

Casi no mos ne som temuts de s'hora que sa classe ha durat, i en som sortits, deixebles i oients, admiradíssims de lo fondo que cava el P. Rousselot en questions de fonètica.

Una conferencia sobre hospitals i hospicis de París.

He vista an ets anuncis de cursos de s'Institut Católic anunciada una conferencia per les cinc i quart d'avui sobre historia esglesiaística. A les cinc ja seia dins sa sala aont havia d'esser tal conferencia. M'he pogut asseure aprop de sa taula des conferenciant, per sentir-lo bé. Sa sala que es ben gran, s'es omplida; més de la mitat eren senyores. Es conferenciant es estat el P. Pisani, canonge de Nostra Senyora, aquell meteix de qui vaig parlar abans d'anar-me'n a Londres. Ha parlat sobre ets hospitals i hospicis qui hi havia a París, resultant que tots eren fundacions esglesiaístiques, reforçades amb donatius i llegats particulars, i protegides per s'Autoritat Civil, que acabá per apoderar-se'n. Ha espinzellada s'organización i funcionament d'aqueis instituts de caritat i es mal cop que se'n dugueren durant sa Revolució Francesa de l'any 1789, que, sino feren ui de tot, va esser que Deu no hu volgué. Es revolucionaris feren tot lo pssible per abrusar-los i fer-ne benes.

El P. Pisani es un home que sab qué du entre mans; sa seua conferencia revela un estudi ben fondo de tota s'istoria d'ets Instituts de caritat de París. Com ha acabat, li han fetes moltes de mans-belletes. Les se tenia ben merecudes.

Com ja era hora de prendre redós a la fonda, n'hi he pres, he sopat, i a jeure manca gent! Fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

ANTONI M.ª ALCOVER pre.

DE TOTES ERBES

Es Mel-loro Rosso

(Segueix)

El Rei-Tortuga no se'n sabia aconortar de sa carabaça que N'Elioreta li havia donada, i tanta de rabia en tenia que hi havia estones que no n'acabava d'estar segur de que N'Elioreta fos morta, de ses ganes que tenia de que hu fos; perque lo que deia ell desira: —¡I si N'Amet m'engana? ¡I si, en lloc de sa sang d'aquella polissona, me va dur sa sang d'un ca o d'una geneta o d'un ase, i deixá fogir aquella noninguna?

¡I sabeu quina la feia es betzol? Se

feia dur cada dia de bon sol demunt sa torra més alta des castell amb so *Mel-loro-Rosso*, i allà dalt se cuidava treure la vista mira qui mira p'es llevant, p'es ponent, per sa tramuntana, p'es mig-jorn, a veure si afinaria en-lloc senya de cap fia de rei que s'hi arrambás per desencantar-lo, i també per veure si colombraria cap senya ni indici de que N'Elioreta per mala sort fos viva encara.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que un dia que el cel estava molt clar i no hi havia gens de boira ni calitja en tot el cel, es dimoni del Rei-Tortuga afiná a s'entrelluu, lluny

ben lluny, una mica de taca blanquinosa que mai havia afinada. I ja hu crec que es seu carabaçot ja va esser partit a filar que poria esser i que no poria esser aquella taca blanquinosa que mai havia colombrada.

Ell lo endemà el cel tornà estar clar sense cap boira ni calitja en-lloc, i ja hu crec que aquella taca blanquinosa de s'entrelluu tornava destriar-se allà meteix, i era una cosa que no se movia, ben fixa.

Aquí sí que el Rei-Tortuga començà a fer-se cloquetjat fort es carabaçot sobre lo que poria esser i deixar d'esser aquella taca blanquinosa de s'entrelluu.

«Què me'n direu? Ell es dia que feia tres el cel tornà estar tan clar com es dos dies abans, i prou que's tornava destriar aquella taca blanquinosa de s'entrelluu i just an es meteix lloc que ets altres dies.

—Aquí hi ha cosal diu ei Rei-Tortuga. «I seré jo tan beneit que tenint set criats i un majordom que no tenen altres feines que servir-me, no'm trega es gat des sac sobre aqueixa taca blanquinosa de s'entrelluu que no sabem qué es?»

Crida un d'aquells criats, i li diu: —Mira, pren recapte per la manjua, i ves-te'n més que depressa cap an aqueixa cosa blanquinosa que's destrí a s'entrelluu, i no t'aturs fins que hi sies arribat i aclarit qué dimoni es, i no torns que no'm dugues clarici de tot.

Aquell criat va fer a l'acte tot quant el Rei-Tortuga li havia manat. Pren pa a taleca, i ja es partit cap an aquella taca blanquinosa de s'entrelluu.

Camina caminarás, com més s'hi acostava, més grossa tornava i més clara aquella cosa blanquinosa, i aquell criat va coletgir que allò no era més que un gran casal que hi havien fet, i d'aquells més grans i més polits. I l'home, ja hu crec, de d'allà cap an aquell casal per veure qué dimoni seria tanta de casa dins aquells paratges tan desolats, perque en-lloc en veien altra de casa, caseta ni castell; tot era bosc i garriga i garriga i bosc, i mala petja ferm per tots es vents.

No havia tengut mal pic, no, el Rei-Tortuga. Aquella taca blanquinosa que destrí ell a s'entrelluu, aquell casal que es seu criat ja veia d'aprop i que cuidava estellar-se per arribar-hi, aviat era es palau de N'Elieoneta, allà ont eila es passava la vida amb aquells set criats i set criades, servida i regositjada com una reina.

N'Elieoneta era tan desxonjada que, per tair ses cames a tots es seus contraris i cap-turar tots es qui li volguessen fer mal, sobre tot el Rei-Tortuga, cada dia dematí, com s'aixecava, en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant, obría amb ses dues mans es llibret que sa fada li havia donat, i ja era partida a dir:

—Ah llibret llibret!
la bona fada m'ha comanadet
que tot quant te demanaria,
que me fos alcançadet!

Te deman que me digues si avui s'acostará negú nat del mon an aquest palau per fer-me'n qualcuna.

Es llibret sempre li deia:
—No haja por de res, Sra. Altesa, per avui, si Deu ho vol i Maria!

Pero es dia que es criat del Rei-Tortuga havia d'arribar an aquell palau, perque va haver de mester tres dies per arribar-hi, es llibret, quant N'Elieoneta li demanà allò, va respondre:

—Sra. Altesa, estiga alerta avui que arribará un criat del Rei-Tortuga per veure qué es i qué no es aqueix palau i quina gent e-hi habita i deixa d'habitar-hi.

—¿Ai de bo? s'exclamà N'Elieoneta. ¿An aquestes estam? ¿Un criat del Rei-Tortuga? No li faré mal perque el pobre no hi inculpa res, pero sebrá per qué es vengut i serà ben poca sa claricia que puga dur-se'n p'es qui l'envia.

I qué fa N'Elieoneta? Crida es set criats i ses set criades i les diu:

—Fins altre orde, tancau-vos tots cadascú dins sa seua cambra, i no sortigueu que jo no vos crit.

Es set criats i ses set criades e-hu feren així.

N'Elieoneta guaita per una finestra i me guipa es criat del Rei-Tortuga

unes trecentes passes enfora del palau, que se'n venia ben acanalat, cuidant-se a treure ets uis mira qui mira tant d'emalum de casa i tant de balconam i finestram i portam.

N'Elieoneta aquí torna obrir es llibre amb ses dues mans, i ja li diu:

—Ah llibret llibret!
la bona fada m'ha comanadet
que tot quant te demanaria
que me fos alcançadet!

Te deman que's moga ara meteix un vent es més fort que se sia vist mai, i que faça anar i venir totes ses portes d'aquest palau, fins que jo diré: *basta!*

I heu de creure i pensar i pensar i creure que, encara N'Elieoneta no havia acabat de dir aquelles paraules, com se mou entorn d'aquell palau una ventada tan feresta i tan horrorosa, que se'n duia ses pedres a l'aire, i tot quant de portam e-hi havia an aquell palau anava i venia, s'obria i se tanca-va, i se tornava obrir per tornar-se tancar i tornar-se obrir, movent un itelabestaix esglaiador....

Es criat del Rei-Tortuga, així com pogué, s'afica dins s'entrada del palau i me troba N'Elieoneta que corria d'un portala s'altre, tanca qui tanca portes, aquell homo li diu:

—¿Pero que fa senyoreta? ¿I que no hi ha dins aqueix palau criats ni criades per fer aqueixa feina, que l'haja de fer vossa-mercé?

—Es que tots justament fan altres feines que no les poren deixar.

—No res idó, diu aquell criat del Rei-Tortuga. «Ja tancaré jo totes aqueixes portes fins que n'hi haja cap d'uberta! Això no va que una senyoreta com vossa-mercé haja de fer tal estrail!

I aquell criat ja es partit a tancar portes i més portes; pero encara no acabava de tancar-les com zas! es vent ja les havia tornades obrir; i aquell pobre homo que cuidava a fer ui trompitxant a les totes perque aquella senyoreta no li digués:

—Germá, així meteix serviu ben poc per sa feina que vos sou oferit a fer per mil!

I es vent, que, com més anava, més fort bufava i més violencia duia, i més portades i més fortes feia fer dins aquell palau, i es mesquí de criat del Rei-Tortuga que ja estava croixit i no hi veia de cap bolla de tant de tancar portes, que tot d'una se tornaven obrir, i li entaferraven qualque costurada que el tiraven de cul o l'arronsaven d'una espalla o de tota s'esquena o li esclafaven es nas i es morros, i li feien perdre el mon de vista.

Tan apurat i acabat s'arribà a veure aquell pobre homo, que's va fer trons d'aquell palau i de tots es qui habitaven aquell palau i de tots es qui pregaven per ells i des qui le hi havia enviat, i en fogí així com pogué, anant-se'n de la banda de la banda i ranquetjant, perque tots ets ossos, tenrums, nirvis i canyelles li feien mal de tant d'estrai com havia fet per tancar aquells dimonis de portes, que com més les tanca-ven, més s'obrien.

I coixeu coixeu s'en tornà a ca'l Rei-Tortuga, que, com el va veure tan atapat, mostii i abatut, li demanà:

—Pero qué es estat això? ¿Qué t'ha succeït? ¿quina claricia me dus?

—Jo le hi diré, Sr. Rei, diu aquell criat. He hagut de caminar tres dies per arribar an allò que d'aquí pareix una taca blanquinosa; pero no es cap taca, sino un grandió palau, sa cosa més polida que uis de persones nades hagen vist mai.

—¿Vol dir es un palau allò? diu el Rei-Tortuga. ¿I qui hi está an aquest palau?

—Només li puc dir, diu aquell criat, que hi he vist just una senyoreta.

—¿Qué era la Sra. Princesa Elieoneta? diu el Rei-Tortuga.

—Jo no hu sé, diu aquell criat.

—¿Qué vol dir no hu sabs? diu el Rei-Tortuga. ¿L'has vista i no hu sabs? ¿I de qué't serveixen ets uis, gran cara-de-poca-cosa?

—Sr. Rei, diu aquell criat, que no s'enfadi per l'amor de Deu! Jo li diré tot lo que m'ha passat, i si troba que meresc cástic, que'm castic.

I aquí es pobre criat contá de sa gran ventada que s'era moguda tot d'una que ell va esser davant aquell palau, que s'hi aficá dedins i trobá aquella senyoreta que corria d'un vent

a s'altre tancant portes i més portes, i que s'oferi a fer aquella feina, i se posá a fer-la, pero que l'hagué d'arribar a deixar, cansat i mort de tant de tancar portes i tot copetjat es seu cos de ses costerades que ses portes li entaferraven com se tornaven obrir; i que en vista d'això era fuit per no colar la vida.

Com el Rei-Tortuga sentí tot aquell endiumentjat, tot d'una ja's mal-pensá, i se posá a dir:

—«Ja hu es sa polissona d'Elieoneta sa revelera d'aqueix palau! ¿Que'm tirin d'una passa si no hu es! ¿Qui hu ha vist mai un palau tan grandió i tan polit dins una garriga? ¿Ja hu es sa noningunal! No pot esser altra més que ellal!

I allá sa mopia de Rei-Tortuga que feia sa fel de rabia i de mal a pler que estava, que no sabia aont s'havia de posar, i que hauria esclafat amb ses dents no un re, sino tot quants de rens li fossen venguts davant, per molts que fossen estats.

JORDI DES RECÓ.

Zürich, 18 de juny, 1913.

J ara escoltau

EN VERA-VEU

Lo que son es socialistes

Diu el «El Rayo» de dissapte pas-sat:

«Es que es poble está cansat de tots es politics de tots es colors, fins i tot des socialistes, que eternament l'enganen, no un pic ni dos com a un nin, sino una i mil vegades com a un xino. ¿Ells son estat ets eters fariseus!...

Es republicanisme i es socialisme de Estat no son més que adaptacions de politics vividors sense conciencia a ses tendencies llibertaries i innovadores des pobles, a ses ganes de redempció des proletaris. Ells veuen en es poble un gran i poderós desig de llibertat, i se posen a fer de redemptors, de falsos apóstols, mirant unicament sa seua elevació personal, cercant satisfacer ambicions malsanes, fingint, venent-se, fins que sa burgesia, en premi de sa seua obra, los fa recompensa d'una cartera de ministre, d'un càrreg important de administració pública, aon facilment poren robar i roben es diners des poble. En Lerroux, En Clemenceau, En Briand, En Ferri i tants d'altres per l'estil que no tenen mica de dignitat ni vergonya, elevats a ses altures des poder p'es seues falsos apóstols, son una prova clara de lo que deim, tipos que han enganat es poble ignorant i ingènuu, que amb ells confía sa seua voluntat i es seu pervindre.»

Honorabilitat socialista

Segueix encara aquesta setmana comentant-se desfavorablement, entre sa gent trebaiadora, sa conducta taliquina, injusta, parcialista, des socialistes de Palma que manetgen—ells saben com, i tot Mallorca també—sa sociedad de socors mutual «Base Múltiple».

Qui vulga més claricies sobre es parts i quarts que fan aqueix redemptors des poble (!!), pot acudir an En Llorenç Bisbal (socialista qui se perd de vista), del qual un altre socialista de tanta talla com En Miquel Stela de Lluchmajor ha dita aquesta frase: «s'historia socialista d'ell (d'En Bisbal) es tan hermosa, que mereix no olvidar-se mal».

Oh, s'honorabilitat des socialistes! Es intangible!!

S'«Obreretxo» i es laicisme

Aquest paperot socialista defensa ses escoles laiques, com a causes de gran desplegament intelectual.—No es mala sa conseqüencia! Si s'escola es confessional, si se ensenya Doctrina cristiana, ets al'lots no aprenen res, surten fets cada un d'ells un tros de banc. Ara si s'escola es laica, atea, enemiga de Deu, ignorant de Deu, ets al'lots vos surten unes notabilitats, uns primeres espases! ¡Hala, idó, pares que teniu fíis que no'n volen brot de lletra, que no los entra s'Aritmética ni sa Gramática per cap estil, llevau-los de ses escoles catòliques, i duis-los an En Daviu de Sólter, v. gr., voreu com aquest mestre laic, repu-

blicanot, los vos convertirá amb uns al lots que tairán un fil al aire.

Jo'm pensava fins aquí que aquest desplegament intelectual d'ets infants era independent de s'ensenyança relligiosa; jo creia que a ses escoles, tant catòliques com no, un al'lot sortia llest perque tenia disposició per sa lletra, perque tenia bons mestres, perque tenia bons llibres, perque li sabien ensenyar ses coses i ell les se assimilava.

Pero no; si hem de creure es paperot socialista, no es així. De manera que, segons això, en el mon encara no hi ha haguts enteniments desperts, persones notables p'es seu sebre, perque tothom ha rebuda vint sigles instrucció relligiosa. Ara, empero, que s'obrin escoles laiques, prest veurem unes notabilitats que serán —rigueu-vos-ne—vertaderes *humaneres*.

S'«Obreretxo» contra sa guerra

Ara, amb motiu de sa guerra des moro, ja tornam tenir es socialistes, dirigits p'es caporal de sa xaranga d'En Pau Iglesias, fets tot uns senyors pacifistes, uns apóstols acabats de sa guerra contra sa guerra.

No está malament. Empero jo vüi que'm diguen es socialistes de s'«Obreretxo», ¿com hu fan, com s'ho arreglen, aon essa seua conciencia per predicar a un meteix temps sa pau i sa guerra, per predicar sa fraternidad universal i a continuació s'odi de classes, sa guerra contra es rics explotadors, per predicar per un vent s'abolició de sa pena de mort i per altre vent s'atentat personal? ¿Com es que assetxaixi prediquen blanc i assetxaixi negre? ¿An a qué venen aquestes contradiccions?

Diuen....

Diuen que ha Barruelo (Valladolid) es ferroviariis están en vaga. Manetjats p'es socialistes vividors. no tenen ni han rebut un centim d'auxili. A pesar de perteneixer tals obrers a sa Unió Ferroviaria socialista, que, si té, li toca tenir dins ses caixes devers un *millionada* de pessetes, aqueix pobres germans nostros se veuen precisats a emigrar, a sortir de sa terra que los veu neixer, a anar-se'n fora d'Espanya escamats per aqueix meteixos qui s'umplen sa boca amb so titol de redemptors des poble, amb sa frase «re- vindicació de sa classetrebaiadora».

Porem donar més detalls a qui'n demani.

Blasco Ibañez, «redemptor»

Ja fa un any bo que parlárem de ses proeses de «redemptorisme obrer» que feia en Blasco Ibañez, aquell republicanot de Valencia que va anar a les Amériques, no per aliviar sa situació d'ets obrers de l'Argentina, com deia ell, sino per fer-hi fortuna amb bores o males arts.

¿Sabeu lo que diuen que ha fet ara? Idó lletgiu es nostro bon confrare «Correo de Mallorca», i hu veureu. Veureu com, amb intencions de beneficencia social, En Blasco se presentá an es Govern de l'Argentina fent-li mil ofertes; sa questió, que li donás terres i més terres per una treseta, per poca cosa. I ¿qué ha resultat? Que no ha cumplt lo promés, no ha fet gens de be a cap trebaiador, no ha colonisat res; emperó quant ha vistes ses seues terres millorades, que li costaren sa friolera de 6 250 pesos argentins; ara que s'ha vista davant una bona ocasió de fer es seu negoci, les ha venudes per 750.000 i tants de pesos.

Voltros direu emperó: ¿qué té de particular que En Blasco se forri demilions comprant i venguent? Res té. Però escoltau: ¿i si negocia faltant a lo promés, deshonrant sa seua paraula, perjudicant ets obrers, fent de explotador? Además: ¿té dret a fer negocis tan fabulosos amb un parey d'anys qui s'ha passada la vida cridant i condemnant es qui tenien dues pessetes dins sa bossa? ¿Que li trobau a un vividor d'aquesta casta que tota la seua santa vida atia s'odi i ses ives des poble trebaiador contra es capital, i a sa primera ocasió aquest meteix se fa capitalista?